

Փոլեմալա քաղաքը պաշարեց : Սեֆն Պետրոս երբոր աս բանս լսեց՝ 70,000 զօրքով քաղքին օգնութեան հասաւ , ու Շուկտայ հետ պատերազմելով՝ ինը հազար հոգի կոտորեց անոնցմէ : Վարդուս յուսահատած՝ ժողովեց մնացած զօրքը ու Տաճկաստան փախաւ , ու սուլդան Մհմետ Գ թագաւորին ապաւինեցաւ . Մհմետ ալ սիրով ընդունեցաւ զինքը , և մասնաւոր բնակութեան տեղ տուաւ իրեն : Տասուերկու տարիի չափ Տաճկաստան կենայէն ետքը , Սա. ճառստան ու Վերմանիա անցաւ , ու իր թշնամեացը դէմ մէկքանի պղտիկ յաղթութիւններ ալ ըրաւ . բայց ետ. քը Սթրալսունտ քաղաքին մէջ պաշարուելով՝ թողուց իր երկիրը քաղուեցաւ : Ետքը՝ Վորվեկիոյ վրայ վազեց , ու ինչուան Վրիստիանիա քաղաքը հասաւ . բայց պաշար չունենալուն համար իր երկիրը դարձաւ . երկրորդ տարին Սեֆն Պետրոսի հետ հաշտութիւն ըրաւ , ու սաստիկ ձմեռն ատենը նորէն Վորվեկիացոց դէմ պատերազմի ելաւ . հոն քաղաքի մը պաշարման ատե. նը , գնտակ մը ինկաւ զլիւն վրայ ու մէկէն մեռաւ 1718^ն , երեսունեօթը տարեկան :

Պատերազմասէր էր Վարդուս ու փա. ռասէր , և միտքը դրած էր թէ ժողովրդեան հանդստութիւն պարգևելը առանց պատերազմի չյաջողիր : Բայց ինչպէս որ յայտնի է , պատմութիւնք հակառակը կը ցուցնեն , թէ միշտ ա. լելի օգտակար եղած է ժողովրդոց՝ խաղաղութիւն սիրող և աշխարհաշէն թագաւոր մը , քան թէ բոլոր աշխարհիս տիրապետողը : — Վարդուսի վաքը զրոյց մատենագրաց մէջ ամենէն հուշա. կաւորն է Սոլթէն գաղղիացին . բայց բանասէրք՝ աւելի մատենագրութիւն և պատմական ոճ փնտռելու է , կ'ըսեն , այն դրքին մէջ քան թէ ճշմարտախո. սութիւն :

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Չինաց որդիական զարմանալի սէրն իրենց ծնաղաց վրայ :

ՍՐԻՒԱԿԱՆ սէրը Չինաց ազգին մէջ ոչ միայն բնութեան բերմունք և պատ. շաճողութեան պարտք սեպուած է , հապա իբրեւ կրօնքի պարտաւորութիւն մը , հաստատուն պատուէրք մը : Բայ որդիական սէրը՝ Չինաց տէրութեան կառավարութեան ամենէն մեծ կապը կրնայ սեպուիլ , և իրեն ուժին ու այս. չափ երկայն ատեն դիմանալուն պատ. ճառ մը : Երկունք ըսել թէ որդիական սէրը Չինաց թագաւորութեան հոգին է , ինչպէս որ հայրենեաց սէրն հին ա. տենուան հասարակապետութեանց հո. գին էր : Եւ գեղեցիկ սիրոյ զգացմուն. քը տարածուած ըլլալով Չինաց երկրին մէջ , թագաւորը՝ իր հպատակներուն վրայ իբրեւ բուն իր որդւոցը վրայ կը նայի , և հպատակներն ալ թագաւորին իբրեւ իրենց հօրը վրայ , և թագաւորը կ'անուանեն հայր և Բայր թագաւո. րութեան :

Չինաց թագաւորները որդիական սիրոյ պարտուց օրինակ տալու համար՝ իրենց հօրը աթոռ չեն նստիր , ին. չուան որ հօրերնուն մահուան սգոյ ժա. մանակը չի լմնցնեն , որ իրեք տարի կը քչէ , և նոյն միջոցին Բանտարիննե. րուն խորհրդարանը կը կառավարէ տէ. րութիւնը :

Երկունք բոլոր իր հպատակացը օրինակ պիտի ըլլայ թէ կրօնական պաշ. տամանց մէջ , և թէ իր մօրը որդիա. կան պարտուցը մէջ , և աս իր մօրը որ. դիական պարտուց կամ մեծարանաց հանդէսը՝ ամէն տարւոյն առջի օրը մաս. նաւոր հանդիսով մը կը կատարուի , որ համառօտ կերպով մը դնենք հոս :

Տարւոյն առջի օրը առաւօտուն ա. րեւը ելած չելած ամէն Բանտարիննե. րը հանդիսի զգեստներ հագած կը ժող. վուին թագաւորին սպալատը և իրենց պատուոյն աստիճանաւր դրսի սրահի մը :

մէջ կը շարունակէ . ետքը [Թագաւորական իշխանազունք ալ բոլոր հագուած կու գան նոյն տեղը . ան ատեն [Թագաւորը իր աթոռին վրայ նստուցած՝ սենեկէն դուրս կը հանեն որ տանին իր մօրը սենեակը որպէս զի զինքը բարեւէ . գաւիթը ժողովուած հանդիսականներն ալ մէկտեղ կ'երթան : Արքոր կը հասնին Թագուհւոյն սենեկին արտաքին սրահը՝ Թագաւորը աթոռէն վար կ'իջնայ՝ ու քալելով կ'երթայ նոյն սրահը : Այն միջոցին Սանտարիններէն արարողութեանց պաշտօնատէրը ներս կը մտնայ ու Թագուհւոյն առջև ծունկ դրած Թագաւորին կողմանէ աղաչանայ [Թողթ մը կուտայ , որպէս զի յանձն առնէ դուրս ելլալ ու իրեն պատիւները ընդունիլ . ան ատեն Թագուհին հանդիսով կ'ելլէ դուրս . մէկէն նոյն արարողութեանց Սանտարինը կ'երթայ Թագաւորին առջև ծնկան վրայ գալով՝ կ'աղաչէ որ երթայ իր մօրը որդիական պատիւը տայ . անկէց ետև Թագաւորը կը ներկայանայ իր մօրը շիտակ կեցած ու ձեռուրները կախ վար [Թողուցած . բոլոր Սանտարիններն ու հանդիսականքն ալ Թագաւորին պէս կ'ընեն . ան ատեն երգիչներն ալ կը սկսին քաղցր ու սրտաշարժ երգել : Ս'էյմ'ալ Սանտարիններէն մէկը կը կանչէ Նոյն Վրայ եկէ , և մէկէն Թագաւորը Սանտարիններն ու իշխանները ծնկան վրայ կուգան . վայրկեանէ մը վերջը նորէն կը կանչէ Սոյն առ Գեորգի խոստանէ . և ամէնքը դիմացին նայելով կը ծռին . ետքը նորէն կը կանչէ Ալէ . ու ամէնքը ոտք կ'ելլան . այսպէս իրեք անգամ ծունկ կը դնեն կը ծռին ու կ'ելլան : Այս արարողութիւններէն ետքը նոյն առջի Սանտարինը կ'երթայ Թագաւորին կողմանէ Թագուհւոյն աղերսագիր մը կուտայ աղաչելով որ իր սենեակը դառնայ . ան ատեն նուագարաններով կ'ելլայ կ'երթայ Թագուհին և հանդէսը կը լմննայ : Այնկէց զատ պարտական է Թագաւորը ամէն հինգ օրը մէյմը իր մօրը այցելութեան երթալ :

Չինաց հին փիլիսոփաներէն [Եպետ

և մեծ մասը որդիական սիրոյ և մեծարանաց վրայ գրած են , բայց շատ անուանի է Արնփուկիոսին գրածները որ Չինաց օրէնսդիրն է , և որդիական սէրը՝ ուրիշ ամէն առաքինութեանց աղբիւր և հիմն դնելով ասանկ խորհրդածութիւններ կ'ընէ . “ Որդիական սէրն էր պատճառ , կ'ըսէ , որ հին ատենուան Թագաւորները անանկ խաղաղ , քաղցր և պանծալի Թագաւորութիւն ունեցան . կը հաստատէ՝ որ եթէ Թագաւորն ու մեծամեծքը որդիական սիրոյ օրինակ ըլլան ժողովրդեան , անկէց ետև ալ նոնց մէջ ապստամբութեան , արհամարհութեան , ատելութեան օգիններ չեն տեսնուիր : [Թագաւոր մը [Եթ որ աս բանիս օրինակ տալու ըլլայ իր պալատականներուն , պալատականներն ալ ժողովրդեան մեծամեծներուն՝ բոլոր ժողովուրդն ալ անոնց կը հետևին : Արաւածներու մէջ մարդէս աւելի ազնուական բան չկայ . մարդու գործոց մէջ ամենէն աւելի հարկաւորն ու պատուական գործողութիւնն է իր ծնողքը պատուել . վասն զի ինչ վերաբերութիւն որ ունի երկինքը արարածներուն հետ , նոյն վերաբերութիւնը ունի հայր մը իր տղուն հետ . հպատակ մը ինչ կապ որ ունի իր Թագաւորին հետ , նոյն կապ ունի որդի մը իր հօրը հետ , , :

Չինաց Ալ-քի ըստած որդիական սիրոյ օրինաց գրքէն ալ այս առածները դնենք հոս .

“ Ս'էկ որդի մը որ սրտին մէջ որդիական սէր կը զգայ՝ իրեն ծնողաց ձայնը կը լսէ՝ դեռ անոնք չխօսած , և զանոնք կը տեսնայ՝ [Եպետև առջևը չըլլան :

Արքոր հայրը կամ մայրը նեղութիւն մը կամ տկարութիւն մը ունենան՝ ուրիշ մարդու տեսութեան չերթար՝ և ոչ ալ կ'ընդունի . հիւանդ են ծնողքը , ամենեւին չուացուիր , երեսը կախած տրտում տխուր կը պտըտի , քիչ ու ընդհատ կը խօսի , երաժշտութեան գործիքներ ամենեւին ձեռք չառներ , և մաւնաւորապէս բարկանալէն կը զգուշանայ :

Որդին ոչ երբեք հօրը հետ մէկ բազ-

մոցի վրայ կը նստի . ոչ երբեք միջին պատուաւոր սենեակը կը բնակի , և ոչ ալ տանը գլխաւոր մեծ դռնէն կ'անցնի :

Երբոր հայրը զինքը կը կանչէ , պարտական է ամէն բան թողուլ երթալ :

Պատուեցէք ձեր հօրը հաւասար զանոնք՝ որ ձեր կրկին տարիքը ունին . և ձեր անդրանիկ եղբօրը հաւասար զանոնք՝ որ ձեզմէ տասուերկու տարի մեծ են :

Որդին առանց նայելու հօրը և մօրը պակասութեանցը՝ պարտական է պատուել զանոնք և ամենայն ջանքով անոնց պակասութիւնները ծածկել :

Եւ խորհրդի մէջ առաջին արցունք թափողը՝ թշուառ հայր մը եղաւ :

Թէ որ որդի մը իր հօրը կամ մօրը կենացը փնասելու ետեւէ ըլլայ՝ բոլոր ընտանիքը իշխանութիւն ունին և պարտական են տղան կտոր կտոր ընելու . ետքը պէտք է անոր տունը փլցնեն և երկիրը աղբանոց դարձնեն :

Ուրիշ Զինաց հեղինակներ ալ կ'ըսեն .

“ Լձն չարիք գէշ որդի ըլլալէն կը սկսի :

Ի՞նչն որ իր որդիական պարտուցը անփոյթ է , անոր ամէն առաքինութիւնները վտանգի մէջ են :

Ի՞նչ ամէն բան որ որդիական պարտուց կը փնասէ՝ հասարակաց կը փնասէ :

Ինքզինքը կը փառաւորէ՝ ով որ իր ծնողքը կը գովէ . ինքզինքը անպատիւ կ'ընէ՝ ով որ իր հայրը կամ մայրը կ'արհամարհէ ” :

Գաղղիացի նկարիչ մը լսելով որ մայրը տնանկութեան հասեր է . 1200 ֆրանք շալկեց բերաւ . բայց ծանրութենէն յոգնած՝ հասնելուն պէս մեռաւ :

Տղու մը հարցուցին՝ թէ Որն աւելի կը սիրես , հայրդ թէ մայրդ : Պատասխանեց տղան . Աւելի կը սիրեմ հայրս ու մայրս :

ԾԱՂԱԿԱՔԱՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Գ .

Լ՜ից՝ Է՜դ Կարօր Ժ՜ւ :

Օ ԱՐԾԱՆԱԼԻ է , սիրելի , և մեծ է այն սքանչելիք զոր արար Սուլէս 'ի Ժով Կարմիր . իբրեւ բաժանեցան ջուրքն հաւատով՝ նման լեռանց բարձանց , քաղեղէն պարսպաց , արգելեալ կային 'ի բարձունս իբրեւ 'ի խորս , և կակղութիւն ջուրքն քարացեալ կայր և ոչ անցանէր զսահմանաւ , և փոխեցին զընութիւնս իւրեանց , և ունկնդիր լինէին արարածք առանց իմաստութեան . և սաստեցեալ կանգնեալ կային ալիքն , և հայեցեալ ակն ունէին վրիժուցն հատուցման , թէ երբ անցցէ ժողովուրդն , և զարմացեալ հայէին հրամանին Լստուծոյ . և երեւեցան հիմունք որ յաւիտենից , և խորք անդնդոց որ 'ի սկզբանէ հաստատեալ կային՝ վաղվադակի ցաւ մաքեցան . ամբարձին դրունք զգլուխս իւրեանց 'ի վեր , և 'ի վեր համբարձան դրունք որ յաւիտենից , և եկն եմուտ սիւն ամպոյ և լուսատու եղև ամենայն բանակին , և եկն էանց ժողովուրդն հաւատով , և եղէն դատաստանք ստուգութեան 'ի Փարաւոն և 'ի զօրս իւր և 'ի կառս և յերիվարս նորա :

ԶԳՕՆ

Լ՜ից՝ Լստուծոյ 'ի Սինա :

Եւ իբրեւ սրբեցան (Խարայելացիք) , ապա յերրորդում աւուր յայտնեցաւ սուրբն , յահ վայելութեան և 'ի փառս մեծութեան , և 'ի բարբառ սաստկութեան երազափոյթ որոտմամբն , սաստկաձայն շեփորայիցն՝ ստէպ ստէպ երազախաղաց շանթեռանդն կայծակամբն հատանելով , և հրատախառն բոցաձաձանչ փայլատակմամբն . շարժեցան լեւրինք , կացին և զտեղի առին արեգակն և լուսին յիւրաքանչիւր դնացից : Եւ